

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №48
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«13» шілдеге 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «12» шілде күні 21 сағаттан «13» шілде күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 12.07.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Смагулова С.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «13» шілдеге
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (0,0-3 мм), найзағай. Солтүстік-шығыс желі 9-14, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. 2000 м: ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 13-18 градус жылы. 3000 м: ауа температурасы түнде 2-7, күндіз 6-11 градус жылы.
Күнгеі Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-5,0 мм), найзағай. Солтүстік-шығыс желі 9-14, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 17-22 градус жылы.
Теріскей Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-4,0 мм), найзағай. Солтүстік-шығыс желі 9-14, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 15-20 градус жылы
Жетісу Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (3,0-8,0 мм), найзағай. Солтүстік-шығыстан желі 9-14, найзағай кезінде 15-20 м/с. 2000 м: ауа температурасы түнде 4-9, күндіз 10-15 градус жылы. 3000 м: ауа температурасы түнде 2-7, күндіз 8-13 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-6,0 мм), найзағай, бұршақ болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с күтіледі. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 22-27 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-6,0 мм), найзағай, бұршақ болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с күтіледі. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 22-27 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Күндіз өткінші жаңбыр (0,0-5,0 мм), найзағай, бұршақ. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 20-25 градус жылы болады.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 14-19, күндіз 27-32 градус жылы болады.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Облыстың солтүстік-шығысында шаңды дауыл. Жел оңтүстік-шығыстан, оңтүстіктен күші 9-14, облыстың солтүстік-батысында 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 23-28, күндіз 38-43 жылы.
Сауыр	Күндіз кей жерлерде аздаған жаңбыр (0-0,9 мм), найзағай. Жел солтүстіктен 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, кей жерлерде 17, күндіз 22-27, кей жерлерде 17 жылы.
Тарбағатай	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-2,0 мм), найзағай. Жел солтүстіктен 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 13-18, кей жерлерде 10, күндіз 22-27, кей жерлерде 30 жылы.
Қазақстандық Алтай	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-7,0 мм), найзағай. Жел шығыстан, оңтүстік-шығыстан 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 12-17, кей жерлерде 9, күндіз 23-28, кей жерлерде 20 жылы.

2022 жылғы 12 шілдедегі жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Үлкен Алматы көлі су деңгейі 21 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 7°C-дан 19°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 3817 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Тарихи анықтама

Шілде-жаңбыр мен гляциалдық генезисті селдердің қалыптасуының ең белсенді кезеңі. 1999 жылдың 14 шілдесінде Беделбай өзенінің алабында (Кіші Алматы өзенінің сол саласы) жаңбыр селі қалыптасты. Орта таулы аймақтың жергілікті бөлігінде өте қатты жауын-шашын түсті. "Медеу" гидропостында 106 мм жауын-шашын тіркелді,

биік таулы аймақта жауын-шашын қатты түрде түскен. Жаңбырдың жаууы топырақтың едәуір алдыңғы ылғалдануы аясында болды. Негізгі селдің пайда болуы шұңқырларда, ал оның дамуы ежелгі моренада пайда болған кесіндіде жүрді. Сел Алматы-Медеу автомобиль жолының бірнеше телімін, электр беру желісін, сумен және газбен жабдықтау жүйесін қиратты. Кіші Алматы өзенінің арнасындағы өтпелі селден қорғау құрылыстарының арқасында ірі кесектер мен сел массаларының тастары тоқтады, бұл сел сипаттамаларын азайтты.

Балшық бұлтпен көмкерілген селдің сел қоймасына кіруі

1973 жылдың 15 шілдесінде Тұйықсу мұздығындағы №2 көлдің жарылуы нәтижесінде Кіші Алматы өзенінің алабында гляциалдық сел қалыптасты. Жарылған көлдің көлемі 225 мың м³, серпінді су тасқынының максималды шығыны - шамамен 350 м³/с. Сел ағыны Медеу сел қоймасына шамамен 10 мың м³/с шығынмен, көлемі – 3,8 млн м³ және сел массасының тығыздығы-2390 кг/м³ кірді. Селді қалыптастыруға қатысқан кеуек судың көлемі жарылған көл суының көлемінен 2 есе асып түсті. Нәтижесінде сел көлемі шамамен 3 есеге өсті. Толықтай мына кітаптан оқуға болады: Яфязова Р.К. «Природа селей Заилийского Алатау. Проблемы адаптации». – Алматы, 2007. – 158 б.

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "12" шілдеге**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м³/с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 11.07	Мин. 12.07	08 сағ. 12.07	Күн. 11.07	Түн. 12.07	Орт. 11.07	08 сағ. 12.07	Орт. 11.07	Макс. 11.07	08 сағ. 12.07		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	17.2	8.2		9.4							*	*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			19.0			272	270				-1	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			10.0			624	623	3.59	3.44	3.44	-1	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	17.2	8.2		9.4							*	*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			14.0			278	277	3.23	3.31	3.15	0	0
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700				1.0		115	113				0	0
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			15.0			51	51				0	0
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			14.0	1.0		192	190	2.00	2.25	1.75	0	0
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			17.0			248	248				0	0
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			9.0			322	320	4.16	4.32	3.70	-1	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			17.0			281	281				0	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			12.0	29.0		68	67				0	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			12.0			289	285	2.80	3.08	2.28	-2	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			13.0			217	215	0.91	0.92	0.87	-1	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			17.0	1.0		295	293	7.45	7.55	7.13	-1	
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			18.0			115	115	1.1	1.02	1.02	-4	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			18.0			217	217				0	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			15.0			333	329				-3	*
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	13.8	4.0		13.1		191	207				+21	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру

«13» шілдеге 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Маусымдық қар сызығы климаттық қар сызығына жақын. Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Орта таулы аймағында топырақтың ылғалдануы жоғарылады; биік таулы аймақта түскен қардың еруіне қарай ылғалдану мүмкін болатын шекті мәнге жақындайтын болады. Кей жерлерде жаңбыр (0,0-3 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Күнгей Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Кей жерлерде жаңбыр (1-5 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Теріскей Алатау	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Кей жерлерде жаңбыр (1-4 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Жетісу	Жетісу Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Кей жерлерде жаңбыр (3-8 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-6,0 мм), найзағай, бұршақ күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Күндіз өткінші жаңбыр (0,0-5,0 мм), найзағай, бұршақ. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Өгем жотасы	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Абай	Тарбағатай	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1-2 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.

Шығыс Қазақстан	Сауыр	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде аздаған жаңбыр 0,9 мм, найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Қазақстандық Алтай	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-7,0 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.